

## Kuyudan Çıkarılan Taşlar -3-

اَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ  
الرَّحِيْمِ  
اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى  
سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَاٰلِهٖ اَجْمَعِيْنَ

Birilerine Ku'ân'ı ve

Dîn'i Öğreten Bir Kimse

Öğrettikleriyle Allah Arasında Bir Vâsıta mıdır?

Şeyh Efendi: İlâhiyat fakültesinden iki kız talebe geldi ve bana aynı şeyi sordular. Dediler ki, "Allah bize şahdamarımızdan daha yakın olduğuna göre neden şeyhler araya giriyorlar?" Ben de dedim ki, "Siz Kur'ân-ı Kerim okuyor musunuz?" "Evet dediler." Dedim ki, "Kur'ân'ı size kim okutuyor?" "Kur'ân hocası" dediler. "Allah size Kur'ân hocasından daha yakın değil mi, neden O okutmuyor da Kur'ân öğrenmek için bir başkasına ihtiyaç duyuyorsunuz?" diye sordum, **tamam, haklısın**, dediler.

İddiâ: Birisine Kur'ân öğretmenin Allah ile kul arasında aracılık yapmakla ne ilgisi var? Bunun nesi tevessüldür? Bir başkasına bir şey öğreten herkes Allah ile kul arasında vesîle kılınmış mı olur?)

**Cevâb:**Bu güzel misâl karşısında gene de bildiğinizi okuyabiliyorsunuz. Şu tavrınız, mes'eleyi anlayabilecek bir seviye sahibi olmadığınızı veya daha da kötüsü anlamak istemediğinizi gösteriyor. Belli ki, temsîl ve teşbîhin ne olduğunu dahî bilmiyorsunuz.

Bu temsîl, herhangi bir **vâsıtanın varlığını**, hattâ, bazen **lüzûmunu** göstermekle tevessüldeki vesîle ile bir ölçüde benzeşir. Bu da temsilde ve teşbîhte kâfidir. Yoksa, üstâd talebe münâsebeti, sadedinde olduğumuz tevessül ve vesîle ile her bakımdan aynıdır, demek değildir..

Meselâ, **Bay İddiâ sâhibi aslan gibidir** desek, **ne alâkası var, hani kuyruğu, hani yelesi, hani üçüncü ve dördüncü ayağı?** diye i'tirâz edilmez. **Yiğitlik ve cesareti** şu teşbîhte yeterlidir, değil mi?. Ehlüllâha hücumdaki bu yiğitliği ve cesâreti, elbette bu teşbîhte yeter de artar bile.

**-Tevessül, (bir ibâdetle her ne şekilde olursa olsun aracı edinmenin yasaklığı) temel sebebiyle yasaktır, diyene,**

**-Kur'an öğrenmek de bir ibâdettir. Onu da bir vâsıta ile öğreniyorsunuz, öyleyse bu da mı yasaktır?**derler. 0,

**-Bu da yasaktır. Çünkü biz hiçbir vesîleyi kabûl etmiyoruz, derse, Ona,**

**-Siz hitâb seviyesinden düşmüşsünüz; sizinle konuşacak bir şeyimiz ve zây'i edecek bir vaktimiz yoktur** derler. 0,

**-Yok, biz her vâsıtayı ve vesîleyi inkâr etmiyoruz, meşrû' olanı kabûl ediyor, meşrû' olmayanı kabûl etmiyoruz,**derse, Ona,

**-Bu noktada biz de sizin gibiyiz, derler.0,**

**-Yok, sizin vâsıtalarınız çirkin, bizimkiler ise cici, derse, Ona, hangi ölçülere göre?** diye, sorarlar. 0,

-Kafama göre... derse, Ona,

-Sizinki kafa da, bizimki su kabağı mı? diye, cevâb verirler. O,

-Yok, benim elimde "bilgi ve belgeler" ile "açık âyetler ve hadîsler" var derse, Ona,

-Bizde dahî var. Üstelik siz o âyet ve hadîsleri delîl getirmiyor, tahrîf ediyorsunuz derler. Yok eğer O,

-Siz yanlış anlıyorsunuz onları, biz doğru anlıyoruz derse, Ona,

-Şu anlayışınızın doğru olduğunu ne ile anlıyorsunuz? diye sorarlar. O,

-Kafamla... derse, Ona biz de de var ondan, hem de a'lâsı, derler...

O ısrar eder karşısındakiler de ısrar ederse, köprünün ortasında o kafalar itoslarlar ve suya düşerler. Vesselâm... Gördünüz mü olanı?.. Ama merakmeyiniz; siz pekhevesli görünseniz de, herkes sizinle çok uzaklara taş atma yarışına girmez... Meselâ dedük...

**İddiâ:** Ben Kerim olan Allah'ın verdiği aklı, öncelikle, Dinimi anlamak için kullanmayı tercih ederim. (23)

**Cevâb:** Kitabçığınıza bakılırsa hiç de öyle görünmüyor. Aksine, işinizin zâhirinden, esasen pek de ma'lûm olan aklınızı dîni tahrîb etmekte kullandığınızı anlaşıyor.

---

### Velî Ne Demektir

#### Veli Kimlere Denir?

---

**Şeyh Efendi:** Biz velîlerden bahsediyoruz, sıradan insanlardan değil. Herkes Allah'ın velîsi, hakîkî dostu olamaz.

**İddiâ:** Kim Allah'ın velîsidir?

**Şeyh Efendi:** İşte anlatıyorum dinle. Velî olmanın başlangıcı kul ile Mevlâ arasına giren düşüncelerin ve kulun Allah'a olan yabancılığının ortadan kaldırılmasıdır. Mevlâ'nın ikramıyla Allah Teâlâ'nın dışında kalan her şey sâlikin (tarîkata girmiş kimse) gözünden silinir, Allah celle celâlühû'dan başkasını görmez hâle gelirse, **Fenâ Fillâh** yani, Allah Teâlâ'da eriyip gitme, adı verilen devlet hâsıl olur ve hâli sona erer. Böylece **Seyr ilallah** yani Mevlâ'ya doğru olan yürüyüş tamamlanmış olur. Bundan sonra **Seyr Fillâh** (Allah celle celâlühû'da yürüyüş) denilen isbât makamına girilir ve kalbe sadece Allah celle celâlühû yerleşir, işte bunları kazanan kişiye **Velî** yani hakîkî Allah dostu demek doğru olur. Nefs-i Emmâre (sürekli kötülük emreden nefis) mutmainneye dönüşür, küfründen ve inkârından vazgeçer. O, Mevlâsından, Mevlâsı da ondan razı olur. Nefsin tabiatında bulunan ibâdetlere karşı isteksizlik hâli ortadan kalkar.

---

### "Fenâ Fillâh", "Seyr ilallah,"

#### "Seyr Fillâh" Ne Demektir?

---

**İddiâ:** "Fenâ Fillâh"dan "Seyr ilallah"dan ve "Seyr Fillâh"dan bahsediyor ve bunları önemli birer mertebe gibi gösteriyorsunuz. Bunun Kur'ân'da ve Sünnet'te bir delîli var mıdır? Asr-ı Seâdet'te böyle bir şeyden bahseden olmuş mudur?

Mevlâ'ya doğru olan manevî yürüyüşün daha hayâtta iken tamamlanmış olması ne ile açıklanabilir? (24)

### Cevâb:

**Bir:** Bu mevzû'ya girmeden önce birkaç noktayı açıklığa kavuşturmak zorundayız; lafızların kullanış şekilleri... Zîrâ görülüyor ki, siz ya mes'eleyi bilmiyorsunuz, yahud biliyor da cidâl îcâbı bilmezden geliyorsunuz. Her iki ihtimâl dahî kötü ise de, ikincisi daha da kötüdür. Allahu a'lem.

**İki:** Eğer lafız hangi ma'nâyı ifâde etmek için îcâd edildi ise o ma'nâda kullanılsa, buna **hakikat**, kullanılmaz da bir alâka sebebiyle başka bir ma'nâda kullanılır ve bu alâka hakîkî ma'nânın kullanılmasına mâni' bir karîne ile olursa **mecâz**, hakîkî ma'nâda kullanılmış olduğuna mâni' bir karîne bulunmazsa **kinâye** denir.

**Üç:** Bazen de lafızlar, kendilerinden ilk anlaşılan ma'nâda kullanıldığı gibi, onlaratereddüb edecek fayda ve semerelere veya kemâline göre de kullanılır. Meselâ; günahkâr olsa da mü'min mü'mindir. Ona kâfir denmez. Elverir ki, bunu helâl kabûl etmesin, hafîfe almasın, onunla alay etmesin.

**Dört:** Ancak işin bir tarafı da şudur:

(Emâneti olmayanın hiçbir îmânı yoktur.)[1](Şerrinden komşusu, emin olmayan kişi îmân etmez.)[2](Kur'an ile teğannî etmeyen[3] bizden değildir.)[4](Bizden başkasına kendisini benzeten bizden değildir.)[5](Kim kendini bir topluluğa benzetirse o, onlardandır.)[6](Güreşçi olmak başkalarını yenmekle değildir, pehlivan ancak kızdığı anda kızgınlığına mâlik olandır.)[7](Müflis sadece Kıyâmet gününde iflâs edendir.)[8](Müflis, parası pulu olmayan, kalma-yandeğildir.)[9][10](Aldatan bizden değildir.)[11]Ve daha birçok hadîs...

Hâlbuki,şübhesiz ki, **emânete hıyânet eden mü'min**, bu işi helâl kabûl etmez, veya hafîfe almaz veya onunla alay etmezse kâfir olmaz. **Şerrinden komşuları illallah eden mü'min** de böyledir.Değil güzel sesle okumayan, **hiç Kur'ân okumayana** da bu şartlarda **kâfir** denmez. Bir şekilde **kendini kâfire benzeten** her zaman kâfir olmayabilir. Harâm veya mekrûh işlemiş de olabilir. **Güreşip başkasını yenen** kimseye güreşçi denir. Güreşmekte olanları gören "vallahi şunlar güreşçidir" dese yalan yemîn etmiş olmaz. Ancak, esas **kızgınlığına gâlib ve mâlik olan pehlivana** göre şunlara güreşçi bile denmez. **Malını, mülkünü, parasını pulunu kaybeden tacire müflis denir**, ama. Kadı/hâkim ona hukûken **müflis** muâmelesi yapar. Nitekim Fıkıhdaki İflâs bahsini okuyan bu dediğimizi bilir. Lâkin o, **Ahîret müflisi** yanında müflis bile sayılmaz.

**Beş:** Kezâ; (Kalbleri var, onlarla anlamazlar, gözleri var onlarla görmezler, kulakları var onlarla işitmezler.)[12] Çünkü bu kâlb, göz ve kulak işe yaramayınca, anlasa, görse ve işitse de anlamadı, görmedi ve işitmedi gibi olur. Ancak hukûk nazarında mes'ûliyyetten düşmezler. Görmüş, duymuş ve anlamış muâmelesi görürler.

(Mü'minler ancak o kimselerdir ki, Allah'tan söz edilince kalbleri titrer. Allah'ın âyetleri onlara okunduğunda da, (âyetler) onlara îmânı artırırılar/kuvvetlendirirler.)[13]Burada sözü edilen mü'minler elbette kâmil mü'minler olmalıdır. Aksi hâlde âyeti işittikten sonra yerinde sayan, hattâ belki de geri giden her mü'mine kâfir diyemeyiz.

(Mü'min insanların emniyet duyduğu, Müslim de Müslümanların elinden ve dilinden emin olduğu kimsedir.)[14]Tabiî ki, kâmil mü'minler. Yoksa diliyle ve kalemiyle Allah dostlarına saldıran hokkabaz mü'minimsilere kâfir dememiz gerekecekti ki, sanırım buna önce siz karşı çıkarsınız.

Bu misâlleri daha da çoğaltmak mümkündür. Lâkin buna burada gerek yok.

**Altı:** Bir de şu vardır:

Lâfızlar bazen ifâde ettikleri ma'nânın en aşağısı, bazen ortası, bazen de kemâli için kullanılırlar. Bu takdîrde murâdın hangisi olduğu ise, karînelerden/alamet ve işaretlerden anlaşılır. Murâd-ların farklılığı hâline göre selb ve îcâb (yoktur ve vardır demek) aynı kazıyyede (hükümde) doğru olabilir.

(Komşusu açken kendisi tok yatan mü'min değildir) hükmü ile, İmân esaslarını tasdik eden ama, komşusu açken kendisi tok yatan cimri bir kimse için söylenen mü'mindir kazıyyeleri-nin/hükümlerinin murâda göre ikisi de doğrudur. Birincide murâd, kâmil mü'min değildir, ikincide de murâd, günahkar mü'mindir, demek ise... Komşusu açken kendisi tok yatan önceki kadıyyede üst mertebe mü'min değildir, ikincisinde de alt mertebe mü'mindir denilmek isteniyor.

Musîbet, cehâlet, ğabâvet ve bedevîlik'in hâsılası olan Haricî mantığı; başka değil...

**Yedi: (Fenâ Fillah), (Seyr ilellah), (Seyr Fîllâh)** vs... Bunlar da birer ıstılahtır. Her zaman aktardığımız gibi ıstılâhlarda tartışma olmaz. Şu ıstılâhlardan her birinin lûgat ma'nâlarıyla alâkası noktasında dayandığı bir değil, bir çok delîller vardır. Ancak delîli onu anlayabilecekler ister ve ona delîl verilir. Siz ne yapacaksınız delîli? Ard niyetli değilseniz, evvelâ muhâtabınızın bu kelimelerle neyi murâd ettiğini sorar, aldığınız cevâba göre hareket edersiniz. Becerebilerseniz, tartar, hükmünüzü verirsiniz. Değilse, aynı zamanda büyük bir hadîs ve fıkıh âlimi olan Kelâbâzî'nin Tearruf'unda, [15] hattâ, İbnü'l-Kayyim'in dahî Tehzîbu Medârici's-Sâlikîn'inde [16] geçen ve benimsenen, islâm ulemâsının birçoğunun kabûllenmesi bir çoğunun da susmasıyla meşrûiyetinde âdetâ sözbirliği edilen lafız ve ıstılâhlarda şamata yapmanın ne âlemi var? Kendinize göre bir ma'nâ verip kesip doğramanız, kendi başınıza çalıp oynamanız, muhâtabla-rınızı değil sizi küçültür.

İmâmımız İmâm Rebbânî kuddise sirruhû şöyle buyuruyor:

Zîrâ, (Fenâ Fillâh), Hakk Sübhânehû'nun râzı olduğu şeylerde yok olmaktan ibârettir. (Seyrîlallâh), (Seyr Fillâh) ve benzerleri buna kıyâs edilsin." [17]

Yani Allah celle celâlühû'nun rızâsı olan şeylerde kişinin irâ-desinin yokolması, aksini yapmak şöyle dursun, onu irâde etmesi ve düşünmesinin bile bulunmaması, o hâldeyken bunun mümkün olmaması... Kur'ân'ın bütün âyetleri, hadîslerin tamamı kuldân irâdesini alıp ilâhî irâde içinde onu yok etmeyi hedefler. Biri veya birkaçı değil... Husûsan, Allah ve Resûlü bir iş hakkında hüküm verince, erkek ve kadın hiçbir mü'minin, işlerinde (işleyeceklerinde) seçmek hakkı yoktur [18] âyeti, Allah celle celâlühû ve Resûlü'nün hükmü ve irâdesi mü'minlerin irâdelerini büsbütün ortadan kaldırıyor, yok ediyor. [19] İşte bu hâl kulda, kâmil ma'nâdagerçekleşirse (Allah'ın irâde ve rızâsın)da, kul(un irâde ve rızası) yok oluyor.)

Hem, (ben kulumu, (kâmil ma'nâda) sevince, onun gören gözü, işiten kulağı, vuran eli, yürüyen ayağı olurum) [20] buyuran Allah celle celâlühû neyi anlatmak istiyor? Artık kulungözü, kulağı, eli, ayağı (hâsılı her azası) bir ma'nâda ortadan kalkıyor, yok oluyor. Bu uzuvların yaptıklarının gerçek sâhibi Allah oluyor. Artık bundan sonra, severek ve razı olarak bunları yapmakla, sebep yanimecâzi fail hesabdân âdetâ düşüyor. İlâhî tevfiğ, öylesine onunla oluyor ki, kendi varlığı gözüküyor bile. Bu mertebeyi yakalamak ve ona erişmek için yapılan çalışma ve atılan adımlara (Seyr ilellâh), yani (Allah'ın razı olduğu şeylere veya makamlar)a doğru (bunu engelleyecek herşeyden kaçarak) yürümek, denir. Zîrâ Allah Teâlâ, (Allah'a firâr ediniz) [21] buyurdu. Yani Allah celle celâlühû'nun rızâsı ve himayesine... Yani siz şu âyetin kendi lafzıyla Firâr ilellâh da diyebilirsiniz. (Hiç şübhe yok ki ben Rabbime gidiyorum...) [22] Allah celle celâlühû'nun lütfüyle bu mertebeye (en alt noktası itibariyle) ulaşınca kemâline doğru yolculuk devam eder. Artık yürüyüş, (durmayıp) Allah'ın razı olduğu şeylerde ve iklimde sürer. Bununkemâline nihâyet yoksa da buna, (Allah'ın razı olduğu şeylerde ve makamlar)da yürümek denir.

Vazîfeleri en güzel şekilde yürütüp perhizlere a'zamî dikkat edilerek, kemâl mertebede, (Allah'ın rızâsın)a vasıl olununca, bu devletin sâhibi bazen umûmi vazîfe-lendirmekden ayrı ve daha hâs bir dâirede vazîfelendirilince, henüz bu nimetlerle nimetlendirilmemiş kimselerin de bunu tatması ve onlara kılavuz olmak için bu (vâsıl) olan kişi kullar arasına girer... Yürüyüş bitmez... Bu yürüyüşü kullar ve eşyâ arasında devam ettirir. Buna da (Seyr Fi'l-Eşyâ)/eşyada yürümek, denir.

Bilmiyorsunuz ve sormuyorsunuz. Hattâ, belki de sormak ve bilmek istemiyorsunuz. Üstelik biliyor gibi görünüp kesip doğruyorsunuz. Belli ki niyetiniz üzüm yemek değil, bağcıyı dövmek... Ama bilirsiniz ki, sizin diyârda bir söz vardır:

**Ele** (öyle) **ururlar ki danaya döne ahurini tanıya**. Yani, kaçan danaya öyle vururlar ki, nihâyet döner, ahırını tanır...

---

### “Velî” Kime Denir?

---

**Sekiz: Velî:**Bir mü'min günahkâr ve âsî ise de günahı mübâh ya da hafîf görmüyorsa **velî**dir. Ancak, aşağı mertebede. Akla geldiğinde veya, kendinden söz edildiğinde Allah hatıra gelmiyor ve Allah akla geldiğinde veya Allah celle celâlühû'dan söz edildiğinde, o akla gelmiyorsa **velî** değildir. Fakat, kâmil ma'nâda... Zîrâ, Allah celle celâlühû, Hadîs-i Kudsî'de şöyle buyurdu: (Kullarımdan velîlerim, yarattıklarımdan seçkin kullarım o kimselerdir ki, benim zikredilmemle onlar zikredilir, onların zikredilmesiyle de ben zikredilirim.)[\[23\]](#)

İşte bu yüzden Sûfiyye tâifesi bir taksîminde şu hadîsden hareketle **velîliği**, **Velâyet-i Âmme** ve **Velâyet-i Hâsse** diye ikiye ayırdı. İşte bu kemâl mertebeden kalkarak **Velî** kelimesi, İslâm âlimlerince ıstılâh oldu. “İstılâhlarda tartışılmaz.”

---

### Muttekî Kime Denir?

---

**Dokuz: Muttekî**de öyle... Birçok âyet ve hadîsten biliyoruz ki küfür ve şirkten korunup kurtularak îmâna giren bir kişi, hiç bir ibâdeti yapmayıp (şirkin ve küfrün dışındaki) bütün günah ve isyanları işlese ve bunları mübâh ve hafîf görmese de **muttekî**dir. Ama, ilk ve en aşağı yani zayıf mertebesi itibariyle.. Lâkin, **muttekî** değildir; kemâl (üst) mertebesi i'tibâriyle. Zîra, Resûlüllah sallallâhu aleyhi ve sellem, (kul, zarar veren şeyden sakınmak için zararsız şeyi terk etmedikçe, **muttekî**lerden olma seviyesine ulaşamaz) buyurdu.[\[24\]](#)

Hz.Ömer radiyellâhu anhu, (harâma düşeriz korkusu ile helâllerin onda dokuzunu **terk ederdik**), dedi.[\[25\]](#) İşte bundan dolayı, İslâm ulemâsi her bir günahkar mü'mine değil de yukarıdaki hadîste anlatıldığı şekilde dikkatli olan mü'minlere, **muttekî** demeyi ıstılâhlaştırmışlardır.

Şurası inkâr edilemez bir hakîkattir ki, ıstılâh (terim), hem din'de, hem de ilimlerde bir vâkıdır. Mesela, **salât** lügatte **düâ** ma'nâsında ise de çoğunlukla dinde belli bir ibâdet şekli için bir çeşit ıstılahtır. **Hacc**, **her ne şekilde olursa olsun**, **ziyâret** demek ise de, İslâm'da, **belli bir ibâdet** için ıstılahtır. **Teyemmüm** de, **mutlak yönelmek kasdet-mek**,[\[26\]](#) ise de, dinde, **belli bir taharet** için ıstılâhdır. Bu vasıflarda olmayıp îmân eden ama günahkâr olan görüldüğünde; hokkabazlar, madrabazlar, sahtekârlar, akla gelen de velîdir. Çünkü (Allah, (sadece kusursuzların değil, günahkâr olan) mü'minlerin (de) **velîsidir**)[\[27\]](#)

**Küfr** ve **kâfir** örtmek ve örten (çiftçinin tohumu örtmesi çiftçi) manasında ise de, Dinde başka bir ma'nâda ıstılahtır. Bunlar ve benzerleri lügat kitâblarında ilk ma'nâları için **hakîkat** ikinci ma'nâları için **mecâz**, Din kitâblarında ise ikinci ma'nâları için hakîkat, birinci ma'nâları için mecâzdır. Yani **salat** Kur'ân'da bildiğimiz namaz için hakîkat, düâ ve istiğfar için mecâzdır. **Kâfir** Kur'ânda bildiğimiz ma'nâda hakî-kat, çiftçi için mecâzdır. Bunlara Dînî eserlerde **Hakîkat-i Örfiyye** ve **Mecâz-i Lügevî**, dil kitâbların-da ise **Hakîkat-i Lügaviyye** ve **Mecâz-i Örfî** denir.

**Fâsık** ta'bîri Kur'ânda çoğunlukla kâfir, hadîslerde çoğunlukla lügat ma'nâsına paralel olarak zarar veren, ziyankâr ma'nâsınadır. **Karga fâsıktır** gibi.. Fıkıhta

ise, **günâhkar mü'min** ma'nâsında ıstılahtır.

**Kur'an'da Münâfık** örtülü, gizli kâfir ma'nâsında ise de **Hadîslerde** çoğunlukla samimiyeysiz mü'min ma'nâsındadır. **Münafığın alameti üçtür, konuştuğunda yalan söyler, vaat ettiğinde vadini yerine getirmez, kendisine (bir şey) emanet edildiğinde hainlik eder.** [28]

Bu hadîsteki münafık, bu günahları işlerken onları mübâh kabûl edip hafife almıyorsa mü'mindir. Kur'ânda sözü edilen **cehennemin en alt derekesindeki** kişi değildir.

**Fitne** de öyle...

Elbette bu değişik ma'nâlarda kullanmalarda mutlaka bir **câmi'**, ortak payda vardır.

Hâsılı, **Velî** ve **kerâmet** kelimeleri, sadece Tasavvuf ehline değil, bütün İslâm âlimlerince, kendilerine belli ma'nâlar yüklenen ıstılahlardır. Tefsîr, Fıkıh, Hadîs ve Akîde âlimlerinin dilindeki bu lafızlar umûmiyetle ıstılah ma'nâsındadırlar. Onun için, **kerâmet'e**, belli bir harikulade iş ve hâl, **velîye** de, belli kemâlâtı taşıyan kâmil mü'min, ma'nâsını vermişlerdir ki, **(velînin kerâmeti Nebîsinin mu'cizesidir)** şeklindeki sözleriyle bunu kastediyorlar.

Hem, sık sık nakiller yaptığınız **Ta'rîfât** bir lûgat kitâbı değil, **Istılah** kamusudur. Ona bakabilirdiniz. Maksud bulunan doğruyu alıp ona sâhib olmak olmaz da aranılan her neyse -zayıf, hattâ asılsız bile olsa- onu bulup doğru diye yutup yutturmak olursa, iş sizin bu saçmalıklarınızla noktalanır.

**Tefsîrde, Hadîsde, Fıkıhda, Akîdede ve Dünyevî fenlerden**ice ıstılahlar vardır ki, bunlar Asr-ı Seâdet'te yok idi. Ama bunları kullanmakta âlimler İcmâ' ile bir beis görmemişlerdir. Aksine karışıklıklara meydan vermemek için faydalı, hattâ lüzûmlu bile görmüşlerdir. Hattâ, dînî ve dünyevî ilimlerde **ıstılâhlar/Teknik terimler**, olmazsa olmaz seviyede lüzûmludur. Fıkıh, Hadîs, Tefsîr, Akâid, Mantık, Matematik, Fizik, Kimyâ, Astronomi, Biyolöji, Anatomi, Tıp ve benzeri ilimlerde ıstılâhların/teknik terimlerin ne derece faydalı ve mühim olduğunu kaz kafalı olmayan her akıllı mü'min bilir ve kabûl ederken, Tasavvuf ıstılahlarını nasıl inkâr eder? Yukarıda anılan ilimlerden hangisinin terimleri Seâdet asrında vardı ve hangisi İslâm âlimlerince inkâr edilmiştir? Dîvâne olmayan câhillere bile bu mecbûriyeti kabûl ederler.

**Ta'rîfât**'ın yanında, **Küllîyyâ-tü Ebî'l-Beka, Keşşâfü Istılâhâ-ti'l-Fünûn, Düstûrû'l-Ulemâ** ve benzeri değişik ilimlere, bu arada Tasavvufa da âid **Teknik Terimleri** ihtivâ eden mükemmel birer Ansiklopedilerdir. Nesefî'nin **Tıl-betü't-Talebe'si**, Seyyîd Amî-mu'l-İhsân el-Müceddidî'nin **Ka-vâidü'l-Fıkıhı**, Sa'dî Ebû Ceyb'in **el-Kâmûsü'l-Fıkıhî Lügeten ve Istılâhen** isimli eseri, Prof. Dr. Muhammed Revvâs Kal'acî'nin **Lûgatü'l-Fukahâ'sı**, Ömer Nesû-hî Efendi'nin **Hukûk-ı İslâmiyye ve Istılâhât-ı Fıkhiyye Kâmûsu** isimli kitâbı Fıkıh'a, **Tearruf** ve **Letâîf** gibileri de Tasavvufa dâir olan ıstılâh kitâbları ve kâmûsla-rıdır.

**Mecelledeki, mevzû' başlarındaki ıstılâhlar...** Sünnet'i korumak için, **Hadîs Usûlüne dâir yazılan, yüzlerce ıstılâhı** ihtivâ eden eserler... Usûl-i Fıkıh kitâbları... Bunların tāmâmı Istılâhlarla doludur ki şu ıstılâhların lûgat ma'nalarıyla tercüme edilmeleri güldürecek bir maskaralık olur. Nitekim kifâyetsizlerce yapılan birçok tercümede bu olmaktadır. Deli olmamak elde değil... Şu ıstılâhların/teknik terimlerin kaç tanesi aynı kelimeler olarak Sahâbe zamanında vardı?.. Akıllıların ve ilim sâhiblerinin ince mes'elelerde karışıklığa meydan vermemek ve iyi anlayabilmek için ilmî ıstılahlara ihtiyâcı çoktur. Akılsız câhillere ise her yol asfalt...

Tabîî bir yandan bu lafızları ıstılah ma'nâları ile kullanılırken diğer yandan lûgat ma'nâları inkâr edilmeyip yeri geldikçe zaman zaman kullanılırlar. Dolayısıyla hâlt emenin/ karıştırmamanın âlemi yok...

Bakara (2-4) âyetleri, sizin iddiâ ettiğiniz gibi **muttakîyi** asgari ma'nâsıyla

ta'rîf etmiyor; îzah ediyor. Anlaşıyor ki, **ta'rîf**'in ve **îzâh**'ın da ne demek olduğunu bilmiyorsunuz. Âyetle sayılan vasıflar sıfat olarak gelmiştir ki, sıfatla ta'rîf olmaz. Sıfat ma'rifenin ise onu îzaha, nekrenin ise onu tahsîse yarar. Burada marifeye sıfat gelmiştir. Öyleyse ortada ta'rîf değil îzâh vardır.

Hem, bu sizin dediğiniz gibi **ta'rîf** ise (haşa) bu ta'rîf ya efrâdını câmi', ya da ayyârını mâni' değildir. Çünkü, amelsiz **muttekî** (dolayısıyla velî) olunabiliyorsa. ameller getirilmiş, -hâşâ- lüzûmsuz!.. Olunamıyorsa, zikredilmeyen oruç, hacc, cihad gibi birçok amel var; dolayısıyla -hâşâ- eksik!..

Malını yerli yerince harcamayan, isrâf eden, zekât vermeyen her bir mü'min **muttakî**, yani **velî** değil midir? Şâyet **velî** ise, ta'rîfiniz ta'rîf değildir. Değilse, **bütün mü'minler Allah'ın velîsidir** dediğinize göre mü'min değildir. Şu ifâdenize bir daha bakınız: **Kur'ânda velî tanımını (ta'rîfi) bu iken...** Ne bu câhillik, ne bu ciddiyetsizlik, ne bu ve susuluk Allah aşkına?!..

Bir de, meselâ, âyetlerde geçen (يقين)/**yakîn** ve (ايقان)/**îkân** demektir? Semîn el-Halebî'nin **ed-Dürri'l-Masûn**'una[29] bir bakıveriniz. Bu lafzın iştikâkına bir göz atıveriniz. Bakayım, utanmadan sıkılmadan, dalgalanması tamamen durup dibindeki kum taneciklerini net ve berrak bir şekilde gösterdiği için, **yakîne ulaştı** denilen duru su misâli, siz de net ve açık bir şekilde, Haşr'ı, Mîzân'ı, Sırât'ı, Cennet'i, Cehennem'i, En Büyük Paniği, körlük olmayan çıplak bir gözle görür gibi gördüğünüzü ve müşâhede edebildiğinizi iddiâ edebilecek misiniz?

**Yakîn**in dahî bir alt, bir orta, bir üst, bir de bunların arasında nice mertebelerinin olduğunu bilmem ki size nasıl anlatsak?

Necib Fâzıl merhûma bir nazîre:

Benimse alın yazım, körlere ayna satmak!..

---

### Nefs-i Emmâre

### Mutmaine Olur mu?

---

Her ma'nâsı ile **Fotokopinizde** ve yazınızı neşrettiğiniz dergideki bu bahsi nedense **Kitâb**ınıza almamışsınız; biz ilâve edelim:

**İddiâ:** "**Nefs-i emmâre Mutmainne'ye dönüşür, küfürden ve inkârdan vazgeçer**" deniliyor. **Nefs-i Emmare'ye** ve **Nefs-i mutmainne'ye** Kur'ân-ı Kerim'in dışında nasıl ma'nâ verilebilir?

Kur'ân-ı Kerim'de, **Nefs-i emmare** ile ilgili olan âyet şudur: "**Ben nefsimi temize çıkarmam, çünkü nefis Rabbimin esirgemesi olmadıkça kötülüğü emreder durur.**" [Yûsuf aleyhisselâm sûresi:12/53] Burada Hz. Yusuf aleyhisselâm **emmâre** diye kendi nefsinden bahsetmektedir. Bir büyük peygamberin nefsi için "**Nefs-i emare**" deniyorsa hiç kimse **Nefs-i emmâreden** kurtulamaz demektir. Âyetle, **Nefs-i emmare'yi** ifade eden cümle isim cümlesidir. Arapça isim cümleleri devam ve sübût ifade eder. Yani nefsin kötülüğü emretmesi devamlı olur. Ayrıca bu konulardaki şüpheleri gidermek için âyetle cümlelerin başına "inne" haberinin başına "te'kid lam"ı getirmiştir.

**Nefsin mutmainne olması emmare olmaktan vazgeçmesi anlamına gelmez. Mutmainne demek, imânında hiçbir şüphesi kalmamış demektir.**

**Cevâb:** Kur'ân'ın açık âyetle-rinden biri de, **Hakkında ilmin olmayan şeyin ardına takılma**[30] âyetidir. Bu mes'eledede de bu âyetin hükmünü unutmuşsunuz. Sarf, Nahiv ve Belâğat ilminde şecâat arzedeyim derken cehâlet sirkatinizi sergilemişsiniz. Şöyle ki; önce Osmanlı paşalarından Allâme Sırrî-i Girîdî'den bir nakil yapalım:

**Bu âyetin**[31] **tefsîrinde Ebus-suûd Efendi** şöyle diyor:

Yûsuf aleyhisselâm bu sözü Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'in **Ben Âdemoğlunun seyidiyim /efendisiyim, hâlbuki öğünüle-cek hiçbir şey yoktur** hadîs-i şerîflerinin uslûbunca, sırf şerefli nefsini kırmak, yani tevazu îcâbı, bir de (herkesçe) kabûl ve teslîm edilen paklığının ortaya çıkması anında nefsi(ni) temize çıkartmaktan ve kendini beğenmişlikten sakınmak için söylemiştir.

(Allah'ın ona verdiği) nimeti söyleme (ve i'tirâf etmek) yoluyla da söylenmiş olabilir. (Yani), "Ben nefsimi nefis olduğu müddetçe kötülükten pak görüp göstermem. Bu (zina/davetini işlememe) fazîleti(ni) de sırf Allah celle celâlühû'nun (buna) muvaffak kılmasından bilir, ("bu paklık nefsimin) tabiatı gereğidir", diyerek (anılan kötülükten uzak kalmasını) nefsimi mâl etmem. Zîrâ, hiç şübhesiz ki insan nefsi, aslında elbette kötülüğü çok çok emredici, şehvetlere meyledicidir -ki benim nefsim de, bir insan nefsidir... Belki benim bu (nefs) emanetim (e hıyanet etmemem) ve (Allah'ın emrine yahut efendime) sadık oluşum, Allah Teâlâ'nın muvaffak kılması, koruması ve merhamet etmesi ile olmuştur. Ancak Rabbimin, helak noktalarına düşmekten koruduğu, muhafaza ettiği insan nefisleri kötülüğü emretmek ve şehvetlere meyletmekten müstesnadır. O (Allah celle celâlühû tarafından) merhamet edilen nefislerden biri de benim nefsimdir".

Yahud;"insan nefsi her vakit çirkinlikleri emreden ve kötülüklere meyleden birşeydir. Ancak Rabbimin merhametine ve korumasına mazhar olan vakit bundanayrıdır. O zaman (nefs) kötülüğe meyletmekten döner, meyletmez. (**Ebussuud'un Sözü Son Buldu**)

**Konevî**, buradaki (**tevâzû' îcâbı idi**)îzâhını kabûl etmiyor.

(**ما رحمة**)/ (**illâ ma rahime**) deki (**لا**) /(**illâ**) ya istisnâ-i muttasıl veya istisnâ-i munkatı' için olan (**لا**)(**illâ**)dır. (**ما**)/(**mâ**) dahî, ya, devâmiyye, ya masdariyye veyahud (**من**)/(**men**) ma'nâsında mevsûledir.

**İstisnânın muttasıl olduğu kabûl edilirse;**

İstisnânın Muttasıl olduğu kabûl olursa, âyete iki şekilde ma'nâ verilir.

(**Bir**) (Ancak Rabbimin merhamet ettiği vakit müstesna... (bu, hükümden ayrıdır.))

(**İki**) (Ancak Allah'ın, nefislerden merhamet etmiş olduğu ve bu (kötülük) ten koruduğu nefis bundan müstesna.)

Birinci ma'nâya göre, istisna, istisna-i müferreğ'dir (**ما رحمة**)/ (**mâ rahime**)ye muzaf olarak, bir (**وقت**)/(**vakt**) lafzı takdîr edilmiştir. O zaman ma'nâ, (Şübhesiz ki nefis (bütün vakitlerde) kötülüğü çokça emredicidir. Ancak Rabbimin rahmet(inin vakt)i müstesna. Zîrâ o nefis, o (rahmet edilen) vakitte kötülüğü emretmez.) demek olur.

İkinci şekle göre, ( /(**ما رحمة**)(**mârahime**)'den evvel, (**وقت**)/**vakt** takdîr edilmez. Bu takdîrde, istisna(**نفس**)/**nefsden**, veya (**امارة**)/**emmâ re** altındaki (**هي**)/(**hiye** zamîrinden, yahud, (**امارة**)/**emmaretü**n kelimesinin mukadder mef'ûl(**ما جها**) /**sâhibehâ**'dan(**استثناء**)/**İstisna** olmuş olur. Buna göre mâna,(Muhakkak ki nefis (cinsi) elbette kötülüğü çokça emredib durandır. Ancak Rabbimin rahmet ettiği nefis (bundan) müstesnâdır. O, kötülüğü emretmez) demek olur.

(**ما**)/(**Mâ**) ism-i mevsûlü ekseriyetle akılsızlar için kullanılırsa da bazen vasf murâd edilmesiyle akıllılar için de kullanıldığı yaygındır. (**فانكحوا ما تاب**)/(**Fenkihû mâ tâbe...**) (**Öyleyse sizin için tayyib olan kimseleri nikâhlayınız**) âyetinde olduğu gibi.

Akıllılar için olan (**من**)/(**men**), bazen de akılsızlar için kullanılır.

(**و منهم من يمشي علي اربعين**) (**Ve minhüm men yemşî alâ erbein**)“Onlardan dört ayak üzerinde yürüyen de var” âyetinde olduğu gibi..

Şimdi, (**ما**)/(**mâ**)nın vasıf irâdesiyle akıllılar için kullanılması câiz olunca, ma'nâ,

(الله) (illemerhûme'llezi rahimehul-lâh) "Allah Teâlâ'nın merhamet ettiği merhamet edilen kimse müstesnâ" demek olur.

**İstisnâ Munkatı' olur ise,**

İstisnâ, Munkatı' olur ise, (ما رحم) (mâ rahime)'deki (ما) (mâ) masdariyye, (لا) (illâ) ise, (لكن) (Lâkin) ma'nâsınadır. (لا) (illâ)'dan sonrası da muhtedâ olub, haberi mahzûfdur ki, (هيالتي) (hiyelletî) lâfzıdır. Buna göre ma'nâsı,

"Lâkin Rabbimin rahmeti... (odur) kötülüğü geri çeviren (başkası değil)."

Yani, (Muhakkak ki, her insan nefsi, ister, çoğu insanlardaki gibi kararlı ve samîmî, ister masumlardaki (ve mahfûzlardaki) gibi kararsız ve istemeyerek olsun kötülüğü (çokça) emreder. Yani kötülüğü düşünür. Lâkin Rabbimin merhameti onu bundan engeller) demek olur. (Sırrî-i Girîdî'den Nakil Son Buldu) [32]

Görüldüğü gibi, bu iş, sizin işiniz değilmiş.

**Cümle-i ismiyye devâm ve sübût ifâde eder, İnn ve te'kid Lâm'ı, tekid bildirir,** doğru. Ya gerisi?... Yoksa hâfız olmadığınız için mi, gerisi yok? Bu hâlinizi bir Arab ata sözü, (وجدت شيئا غاب عنك اشياء) / **vecette şey'en gâbe anke eşyâ** / "Bir şey buldun ama birçok şey kaybettin..." şeklinde anlatır.

Ne kıymeti var? Öyle değil mi?

**Hâsılı,**

Bu âyet sizin değil, hasım edindiklerinizin lehine bir delîl. Lâkin farkında bile değilsiniz. Bu da cehlin ve çok yükseklerde uçmanın âlâmet-i fârikası herhalde..

### Evliyânın

#### Mü'minlere Yardımı Olur mu?

**Şeyh Efendi:** Abdülkâdir Geylânî Hazretleri bir şiirlerinde buyururlar ki:

**"Mürîdim ister doğuda olsun ister batıda**

**Hangi yerde olsa da yetişirim imdâda"**

**İddiâ:** Bu, Kur'ân-ı Kerim'in çok sayıda âyetine açıkça aykırıdır.

"Darda kalmış kişi düâ ettiği zaman onun yardımına kim yetişiyor da sıkıntıyı gideriyor ve sizi yeryüzünün hakimleri yapıyor? Allah ile beraber başka bir tanrı mı var?" (Neml 27/62) (27)

**Cevâb:** Şu âyeti dahî bâtılınıza âlet etmekle bir kez daha Allah celle celâluhû'ya iftirâ etmişsiniz.

Bu beyt, nihâyet kerâmet yoluyla yapılan bir işten haber vermektedir. Velîlerden sudûr edecek kerâmet, yani olağan üstü iş, Ehl-i Sünnet mü'minlerce hak olduğuna göre, mes'ele kalmaz. Aklını putlaştırmış cüce beyinlilerin Kerâmet'e (yani velî'nin bağlı olduğu nebînin mu'cizesine) karşı çıkmaları mühim değildir. Abdu'l-Kadir-i Geylânî, İbnü Teymiyye'nin de el-Furkân'ında dediği gibi Şerîat meşâyihindandır. Kerâmeti mütevâtirdir. O, **bazen, Allah'ın izni ve yardımıyla, doğuda ve batıda mürîdlerine yardımcı olabileceğini,** Allah'ın kendisine lutfettiği nimetlerden olduğunu anlatma kabilinden, söylemişse ne olmuş? Bunun Kur'ân'la çelişmediğini, Kurân'a îmân edip kerâmetle alâkalı âyetleri ve husûsan Neml sûresi kırkıncı âyeti de tasdik edenler anlar, teslîm ve itiraf ederler. (Yanında kitâbtan bir ilim olan (Sıddik), onu (Yemen'deki Belkıs'ın tahtını) sen gözünü kırpmadan sana (Şam'a) getiririm, dedi.) [33]

Onca uzaklıktaki tahtı, fizik kanunlarını alt üst ederek, **göz kırpmadan Süleyman**

**aleyhis-selâm'agetirebileceğini** söyleyen Sıddîk ve velî Asef'ten söz ediliyor...

Mü'minler, bu sözün hadîsle de çelişmediğini bilir ve buna inanırlar. Zîrâ, hadîsde şöyle buyruldu: (Allah bana yeryüzünü dürdü bir araya topladı. Doğusunu ve batısını gördüm) [34] Yine buyruldu: (Yûsuf aleyhisselâm Züleyhâ ile olan imtihanında, uzaklardaki Ya'kûb aleyhisselâm orada temessül etti. Parmağını ısıırıyordu.) [35]

Hâfız Ebû Nüaym'ın ve İmâm Beyheki'nin Delâilu'n-Nübüv-ve'lerinde de rivâyet ettikleri ve Hâfız İmâm İbnü Hacerü Askalânî'nin el-İsâbe'de isnâdının **Hasen** olduğunu söylediği hadîsde haber verildiğine göre, Hz. Ömer radiyallahu anhu Medine'deki minberden İrân orduları karşısında hezimete uğramakta olan İslâm ordularının kumandanı Sâriye radiyallahu anhu'yu o denli uzaktan îkâz etti, (Ey Sâriye dağa yanaş, dağı arkana al, ey Sâriye...) dedi, Sâriye radiyallahu anhu bu feryâdı işitti ve İslâm orduları bu îkaz sayesinde bozgundan kurtuldu. [36]

Ve daha niceleri ....

Demek ki, olağan üstü olarak çok uzaklar görülebilir ve uzaktakilere olağan üstü yollarla yardım edilebilir.

### Beytin Kısa Bir Tahlîli

**Konevî, Kâdî Hâşiyesi'**nde bir münâsebetle şöyle diyor: Bu (tefsîr şekli), meşhur olan şu görüş üzerine kuruludur: (إِذَا/كُلَّمَا) Küllemâ/"her ne zaman ki" kelimesi umûm/genellik, (إِذَا/إِذَا) (izâ) kelimesi de ihmâl/mühmelik [37] içindir. (إِذَا) (İzâ) bazen umûm için de kullanılır. Ancak Musannif (Kâdî) sözünü, onlara göre seçilmiş olan görüş üzerine kurmuştur.

Ebû Hayyân'ın, (Bence (كُلَّمَا) (küllemâ) ile (إِذَا/إِذَا) arasında ma'nâca bir fark yoktur) şeklindeki sözü rededilen bir sözdür. Çünkü, [38]

(Müfessir ve Muhaddis) Şihâb da, Envârü't-Tenzîl Hâşiyesi'nde şöyle diyor:

(كُلَّمَا)/Küllemâ'nın tekrar bildirdiğini Usûl âlimleri açıkça ifâde ettiler ve bazı Nahiv ve Lüğet âlimleri bu görüşü benimsediler.

El-Mısbâh'da şöyle dedi:

كُلَّمَا/ Küllemâ tekrar ifâde eder ama diğer şart edatları etmez.

Bu yüzden, Ebû Hayyân'ın aşağıdaki sözü nakle muhâlif olduğu gibi aklen bilinene de tersdir:

Bence (كُلَّمَا) /küllemâ ile (إِذَا/إِذَا) arasında ma'nâ bakımından bir fark yoktur. Çünkü, ne zaman (كُلَّمَا إِذَا)/Küllema edâe/"her ne zaman ışık verirse", sözünden tekrar anlaşılırsa, bundan, (و إِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا)/ve iza ezleme aleyhim kâmû/"şimşek yokolub karanlık yapınca da dikilip kalırlar" kelâmından da tekrâr lâzım gelir. Zîrâ, iş şimşeğin ışık vermesi ile karanlık yapması arasında dönüp dolaşmaktadır. Şu bulununca bu bulunmaz.

Bu yüzden şunun varlığının tekrarlanmasından bunun yokluğunun tekrarı lâzım gelir. Üstelik, Nahivcilerden bir kısmı (إِذَا/إِذَا) 'nın da (كُلَّمَا)/küllemâ gibi "tekrâr" bildirdiği görüşündedir. Şairin şu sözü gibi:

(إِذَا وَجَدْتُ)/İzâ vecedtü./"Aşk ateşini eğer (veya ne zaman) ciğerimde bulursam, /Topluluğun sulaması tarafına yönelirim, serinlenmeğe.

Çünkü bunun ma'nâsı, (كُلَّمَا/küllemâ/"her ne zaman" demektir. Usûlcülerin ve Fakîhlerin (كُلَّمَا) (küllemâ)daki sözünü ettikleri tekrar, sadece (كُل)/küllü'nün umûmundan/genelliğinden gelmiştir, (كُلَّمَا)/küllemâ'nın vaz'ından/tekrar ma'nâsı için îcâd edilmesinden değil. (Ebû Hayyân'ın Sözü Bitti.)

Nakle ters oluşu, önceki nakiller sebebiyledir. Akılla bilinene zıd oluşu da şundandır:

**Nahivciler** açıkça şöyle demektedirler: Bu ve benzeri âyetlerde (كَلِمًا)/küllemâ zarfiyyet üzere mensûbdur. Nasbedeni de, ma'nen cevâb olan şeydir. مَ /Mâ masdarla alâkalı bir harf, veya “**vakit**” ma'nâsına nekre bir isimdir. Ondan sonraki cümle de, “**sile**” veya “**sıfat**”tır ve kendinde şart ma'nâsından bulunduğu için “**şart**” yapıldı. Şu şart yapılan “**sile**” kendinden sonrasının nekre takdîr edilmesinden dolayı bedeli bir umûm ifâde eder. Tekrarın ma'nâsı da bundan başkası değildir. O hâlde vaz' bakımından nasıl tekrâr ifâde etmez.

(إِذَا)/İzâ ve sâir şart edatlarının da tekrâr ifâde ettiğini söylemek ise doğru değildir. Eğer ondan **tekrar** ma'nâsı anlaşılırsa bu hâricî karinelerledir.

(إِذَا)/İdâet'in/“ışıklandırma”nın(إِظْلَامًا)/ızlâmı/“karanlık yapma”yı gerektireceğine dâir i'tirâzı ise murâd ettikleri kinâyeli ma'nâyı hesaba katmamaktır... [39]

**İmâm Kevserî** delîl /izâ için başka bir mevzû' münâsebetiyle şöyle diyor:

(إِذَا) /İzâ Lâfzında umûm'a, genele delâlet yoktur. Aksine o, şart ma'nâsında kullanıldığında Mantıkçılara göre, (إِن)/in/eğer gibi ihmâl edatlarındandır. Hattâ, (إِذَا) /İzâ şart ma'nâsında kullanıldığında, Kûfelilere göre onda zarf (zaman) ma'nâsı kalmaz. Ebû Hanîfe rahmetüllâhi aleyh işte bu görüştedir. Basralılar da aksi görüştedirler. [40]

Yani (إِذَا)/izâ kelimesi umûm/genellik ma'nâsı vermez. Aksine, Kadıyye-i Mühmele lafızlarındandır ki bu kadıyye, **Küllîlik** ve **Cüzîlik**ten boş bırakılan kadıyye demek olub **Cüz'îyye** kuvvetindedir.

Hâsılı, Ebû Hanîfe rahmetül-lâhi aleyh'ye göre (إِذَا)/izâ şart, yani **eğer** ma'nâsında kullanılırsa, onda zarf yani zaman ma'nâsı hiç bulunmaz. Nitekim bu husûs Mantık ve Fıkıh bilgisi olanlarca bilinen bir şeydir.

Sözün özü, Beyt'deki (إِذَا)/izâ burada zarf ma'nâsında kullanılmış olmayıp şart ma'nâsındadır ve buna göre, ma'nâ şöyledir: **Mürîdim doğuda ve batıda bulunursa, (bazen) ben ona yardım ederim.** Yoksa ma'nâ, (Mürîdim her ne zaman doğuda ve batıda bulunursa, ben ona mutlaka her zaman yardım ederim) demek, değildir.

Bir âyetin tefsîri ve bir hadîsin îzâhı esnasında sarfedilen şu ilmî îzâhların, esâsen bu beyti, tekfîr kahramanlarından kurtarmak maksadıyla yapılmadığı, başka münâsebetlerle yapıldığı, ama burayı da tastamam açığa çıkardığı yeterli akli olan insaf sâhiblerince inkâr edilmez bir hakîkattir.

---

### İslâm Büyükleri İçin Ğayretli ve Hamiyetli Olmak Nerde Kaldı?

---

Sâlih mü'minleri tekfîr edebilmek aşkına binbir türlü câhillik ve zorakiliklerle şu **açık** hakîkatları göz ardı etmek hangi kelimelerle ifâde edilebilir? Siz söyleyin, ey çelebiler tâifesi... İlim esaslarına karşı yapılan bu denli bir lâubâlîlikle sâlih kimseleri küfürle itham etme çabaları karşısında sizler kibarlık ve nezaketinizle susun bakalım...

Ebû'd-Derdâ radiyallâhu anh'a hakâret eden adamı Hazreti Ömer radiyallâhu anh efendimiz in nasıl elbise ve gırtlâğından tutarak yaka paça Resûlüllah sallallâhu aleyhi ve sellem efendimizin yanına getirdiğini, [41] Yine Hazreti Ömer efendimiz'in kendini Ebû Bekr radiyallâhu anh efendimiz'den üstün tutan birine **yalan dedin** deyip, O'na ne denli sert çıkıştığını, [42] Sahâbe rıdvannullâhi teâlâ aleyhim'in ileri gelenlerine hakâret eden birisini Sa'd radiyallâhu anh'ın nasıl îkâz ettiğini ve vaz geçmeyince ona nasıl bedduâ ettiğini ve bu beddua üzerine hayvanının onu orada nasıl helâk ettiğini, [43] Yine, Sa'd İbnü Mâlik'in Hazreti Ali radiyallâhu anhu efendimize

hakâret edeni nasıl îkâz ettiğini, vazgeçmeyince de kibleye dönerek ellerini açıp, (ey Allahım! Şu herif, dostlarından birine hakâret ediyor; kudretini bu topluluğa göstermeden, onları buradan ayırma!) diye bedduâ ettiğini ve hayvanının, o herifin beynini dağıtarak O'nu nasıl helâk ettiğini, [\[44\]](#) biz akla getirmiyoruz. İcâbına göre bir tavır takınmaya ise efendilik ve kibarlığımız müsâade etmiyor(!)... Öte yanda da şu evliyâullah'a hakâreti tiynet hâline getirip onlara hakâretle meşğûl olurken Allah celle celâlühû'nun düşmanlarına sırayı getiremeyenler, böyle bir bedduâdan hiç mi hiç çekinmiyorlar. Çünkü ne de olsa bizde duâsı kabûl edilecek bir dudak ve ağız kalmadığını biliyor ve görüyorlar. Vâ esefâ!... İlellâhi'l-Müştekâ...

Kulluk dâiresinde en nezîh hakk ve hakikat rehberlerimiz olan büyüklerimizin, İslâm ve îmân kahramanlarının etleri ısırılır ve yenilirken susalım bakalım.... **(Kimin yanında bir mü'min kardeşinin gıybeti yapılır da, O'na yardım etmeye gücü yettiği hâlde, yardım etmezse, Allah celle celâlühû onu dünyâda ve Âhirette zelîl eder)** [\[45\]](#) tehdîdinin bizim için bir ehemmiyeti yoksa tabîi...

---

### Bu Beyt, Kurân'a Aykırı mıdır?

---

Tekrâr ederek diyoruz ki, bu beyt, Kur'ân'ın, değil çok sayıda âyetine, bir âyetine bile ters düşmediği gibi, şu âyetler istikâmetindir: (Süleyman aleyhis-selâm, ey ileri gelenler topluluğu!. (Yemen Melikesi Belkıs ve kavmi) itâat ederek gelmeden evvel, hanginiz bana O'nun tahtını getirecek, dedi. Cinlerden bir 'ifrît, sen yerinden kalkmadan evvel ben sana o tahtı getiririm, dedi. Yanında Kitâbdan (Levh-i Mahfûz'dan) bir ilim bulunan bir zât da, sen göz yumub açmadan evvel ben onu sana getiririm, dedi. Süleyman aleyhisselâm (Belkıs'ın) tahtını, yanında durur halde görünce, bu Rabbimin nimetidir ki,.....dedi.) [\[46\]](#)

Neml sûresinin 62. âyetini okumadan evvel, bu âyetleri okumadınız mı, bilmiyorum? Bunlar ve benzeri âyetler, **Âsef'in yaptığıının gerçek fâilinin Allah olduğunu, bu gücü ona Allah'ın verdiğini**, mes'elenin yanlış anlaşılması lâzım geldiğini, hakîki yardımcının Mevlâ olduğunu ve başka nice şeyleri anlatıyor.

İlim ve akıl sâhibleri bilirler ki, Mevlâ'nın yardımları bu sebebler âleminde umûmiyyetle değişik sebeb ve vâsıtalarla gelir, kullara ulaşır. Meselâ sıkışıp parasız kalsanız, Mevlâ'ya yalvarıp yakarsanız, O da bir kuluna ilhâm etse, o kul da, durup dururken hâlinizi sorsa ve size yardım yapsa, para verse ve **(bana Rabbim yardım etti)** deseniz, o kulu Allah celle celâlühû'nun yerine koymadığınız gibi, **(bana şu kişi yardım etti)** deseniz Mevlâ'yı da kul yerine koymuş olmazsınız. Her iki sözünüz de, i'tibârınızın (burada bakış açınızın) doğruluğuna göre doğrudur. Birinci sözde, fiili, hakîkî sâhibine, ikincide de sebebine isnâd etmiş (dayandırmış) olursunuz. Bu bir çelişki olmaz. Kezâ basît bir maddî yardımı bir kuldan istediğinizde, o kişi size bu yardımı yapınca, Allah celle celâlühû bana yardım etti deseniz de olur şu kul bana yardım etti de deseniz doğru olur. Birincisi **hakîkî** diğeri de **mecâzî** yardım demek olur.

Kahrolsun şu câhillik ve kendini bilmemek... Yâhud, hâinlik ve Allah celle celâlühû'dan korkmamak...

---

**Güç Yetirilemeyen İşlerde  
Kuldan Yardım İstenir de, O da  
Yardıma koşarsa Artık Allah'a  
Sığınma İhtiyacı Kalmaz mı?**

---

**İddiâ:**Güç yetirilemeyen konularda Allah'tan başkasından yardım istenir, o da yardıma koşarsa artık kim Allah'a sığınma ihtiyacı duyar?(27)

**Cevâb:**

**Bir:** Kulun hangi işe gücü yeter?... Yalnız başına, küçük büyük hiçbir işe gücü yetmez. Çünkü,

(**لا حول و لا قوة الا بالله**)/Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh)/(Güç ve kuvvet ancak Allah celle celâlühû'nın muvaffak kılması ile dir.)[47]

Yoksa Allah celle celâlühû vermedikçe kulda güç var olduğunu mu zannediyordunuz?

**İki:** Ya, (Sebeb ve vesîle olarak) birisi size dünyalık bir **küçük** bir yardım edince, artık Allah celle celâlühû'ya ihtiyâcınız kalmıyor mu? Bu yardımı hakîkatte Allah'ın yaptığına inanmıyor musunuz? Pes doğrusu... Bu denli sapıklığa bilmem ama, **kul fiilinin yaratıcısıdır** diyen Mu'tezile bile cesâret edemez.

**Üç:** **Büyük** denilen yardımlar, mu'cize ve kerâmet yoluyla istenirse, bu Kur'ân'ın ve Sünnet'in şehâdetleriyle câizdir. Süleymân aleyhisselâm'ın, **Ey ileri gelenler topluluğu, Belkıs'ın tahtını bana kim getirecek?** diyerek çevresindekilerden, **büyük** bir iş istemesi bunu gösteriyor. Şu talebi sebebiyle, herhalde Süleymân aleyhisselâm'ı şirkle, bu haberi nakleden ve şirk olduğunu söyleyip reddetmeyen, Allah celle celâlühû'yu da yanlış yapmakla suçlamazsınız?

**Şeyh Efendi:**Sen Abdulkadir Geylânî'ye inanmıyorsan seninle konuşacağımız bir şey yoktur.

**İddiâ:** Abdulkadir Geylaniye inanmak îmânın şartlarından değildir ama Kur'ân-ı Kerim'e inanmak gerekir. Bana göre bu zatlarla ilgili bilgilerin çoğu uydurmadır. Yukarıdaki şiir (şiir değil, beyt), o uydurmalarından biridir. Allah'ın Peygamberi için milyonlarca hadîs uyduranlar Abdulkadir Geylani için, Mevlana için, İmâm Rabbani için niye bir şeyler uydurmasınlar ki? Ama Abdulkadir Geylani'nin kendisi gelip bu sözü söylese, bir bildiği vardır, demez tereddütsüz reddederiz. (27)

**Cevâb:** Şu söz şeklindeki şeytânî vesvesede bir kaç ğaflet veyâ hıyânet var:

**Bir:** Evet, Allah dostlarının sözlerine sokuşturmalar olabilir. Bu, mümkün, hattâ vâkı'/olan bir şeydir.

**İmâm Şa'rânî** şöyle diyor: Nitekim bunu (İbnü Arabî'nin kitâblarına sokuşturmalar olduğunu) bana Mekke'de oturan Efendim Ebû't-Tâhir el-Meğrîbî haber verdi. Sonra da bana, Şeyh'in (İbn-i Arabî'nin) Konya'da kendi eliyle yazdığı nüshası ile karşılaştırdığı **Fütûhât** nüshasını çıkardı. Fütûhât'ı kısaltırken tevakkuf ettiğim/kabûl etmekte duraksadığım ve hazfettiğim/çizip sildiğim ifâdelerden hiç birini onda görmedim.[48]

**Şa'rânî**, bu sokuşturmaların Ahmed İbn-i Hanbel'in, Kâmûs sâhibi Feyrûz Âbâdî'nin ve kendisinin eserlerine de yapıldığını uzun uzun anlatır.[49]Lâkin, aklımızın, anlayışımızın ve ilmimizimizin kuşatamadığı her şeye hemen bu damgayı vurmak ve her dînî eserde tereddüt etmemek, şübhele uyandırmamak dahî gene aklın, idrâkin, fehmin, edebin ve nihâyet ilmin bir îcâbıdır.

İlk bakışta birbirine zıtmış gibi görünen nice âyetler vardır ki, -hâşa ve kellâ- böyle ilk görüldüğü gibi çelişik değildirler. Hattâ bu husûsda, **Müşkilü'l-Kur'ân** veya **Müşkilâtül-Kur'ân** nâmıyla başlı-başına ayrı nice kitâblar yazılmıştır. Nitekim İbnü Kuteybe'nin (ö:276) **Te'vîlü Müşkilü'l-Kur'ân** bunlardan biridir.

Nice âlimlerce çeliştiği zannedilip kimisi tercîh edilip alınan kimisi zayıf veya asılsız ve uydurma zannedilib bir tarafa konulan veya atılan nice hadîs rivâyetleri vardır ki, bunların diğer bir takım muhakkık âlimlerce çeliştiği zannedilen rivâyetlerle hakîkatte çelişmediği açık açık isbât edilmiştir. Bu husûsta da **Müşkilü'l-Hadîs** ismiyle eserler verilmiştir. İmâm Şâfiî'nin **İhtilâfu'l-Hadîs**, İmâm Tahâvî'nin **Müşkilü'l-Âsâr**, İbnü Kuteybe'nin **Te'vîlü Muhtelifi'l-Hadîs** isimli eşsiz

eserleri gibi. Hattâ İbnü Cerîr'in **Tehzîbu'l-Âsâr**'ı ve Tahâvî'nin **Şerhu Meânî'l-Âsâr**'ı bir bakıma bu sâhada te'lîf edilmiş iki büyük ve kıymetli eserdir. Öyleyse, büyükler, görünürde nasslarla çelişir gibi olan bir şeyler söylediklerinde, akıllı ve edebli kimselere düşen, önce **hüsn-i zann**'dır. Sonra, onların bu sözlerini, mümkün merteye ilmî ve ma'kûl/selîm akla uyan tevcihlerle/gerçek yüzünü bulup göstermelerle te'vîl etmektir. Hattâ bu, değil büyüklerin, sıradan mü'minler için bile aslolan bir tavidir. Zîrâ, **Aslolan, Mü'minle-rin işlerinin, aksi ortaya çıkmadıkça salâh ve sedâda**/doğru ve düzgün ma'nâlara **yorulmasıdır**[50] şeklinde söylene gelen Usûl-i Fıkh kâidesi, değil âlimler, yeni ilim talebeleri tarafından bile bilinen bir şeydir. Bu da mümkün olmuyorsa, bir mikdâr **tevakkuf** etmeli, yani durmalı, hemen hüküm vermemeli ve işi çözebileceği bir başka zamana bırakmalı veya erbâbına havâle etmeli. Yani, **ben bunu anlayamamış olabilirim** deyipbir müddetsusmalı. Zâhirinden kendi anladığı **Şeriat'e ters olan ma'nâyı** kabûl etmemeli ama, sözün yahud işin hakîkatine hemen i'tirâz etmemeli.

Büyük fakîh, koca akâid âlimi **İmâmu'l-Haremeyn** bakınız ne diyor:

**Eğer bize, "Sûfiyyenin aşırı gidenlerinin sözlerinden küfrü gerektirip gerektirmeyenlerini açıklayınız", denilse, Kesinlikle şöyle deriz:**Bu, hırslanılmayacak yerde hırslanmaktır. Zîrâ Sûfîlerin sözleri, (ma'nâlarına) ulaşılabilecek nokta olarak uzak, ve (mu'tâd olarak) gidilen yoldan (ve uslûbdan) başkadır. Tevhîd denizlerinin dalgalarından avuçla alınmışlardır. Kimin ilmi, hakikatlerin nihâyetini kuşatmamışsa, güvenilir esaslara dayanan tekfîr delîllerini elde edemez.[51]

Ama siz, ey kendini bilmez edebsiz câhillere!.. Sizin için, **delidir, ne derse yeridir**, veya **câhildir ve gebidir, ne derse yeridir** demekten başkası gelmiyor elden...

**İki: Bana göre, bu zâtlarla ilgili bilgilerin çoğu uydurmadır** gibi dayanağı ve isbâtı olmayan mide gurultusu nev'inden/türün-den, söz bile olamayacak gürültüler, câhillere ve şaşkınlara çok değil...Hem, siz kim oluyorsunuz ki, onca cehâletinizle âlimlerin söz sâhâsında **bana göre** diyebiliyorsunuz?!.. Mine'l-Ğarâib... Evet, bir takımları uydurma olabilir; bu **Aklî** bir **Mümkün**'dir; hattâ vâkı'dir; tamam da, mikdârını tâ'yîn ederek, **çoğu diyorsunuz**; bunu nerden bildiniz ve çıkardınız? Sizin sık sık ve gelişi güzel yaptığınız usulle, yani atmasyon bir usulle mi? Onda ne şübhe? Tabîî ki...

---

### Netîce

---

Sözün özü, ortada ilim, edeb, terbiye, samîmiyet ve hidâyet kıtlığı hatta yokluğu olduğundan hak ve hakikat hedef alınıb tahrîb edilmek istenmiş; yüce dağlar süsülmeye çalışılmış ve kafalar gözler dağılmış. Allah celle celâlühû, hedef alınan şu **yüce kervânın ardından tek ayakla seken topal köpekliği** dahî şeref bilen bizim gibilerle bile evsâfı geçen ve vasfında âciz bile kalınan gürûhun sefâletini işte böyle sergiler. İnşâallah devâm edeceğiz.

وَمَلَّيَ اللَّهُ عِلَّيَ سَيِّدَنَا مُحَمَّدَ وَ عِلَّيَ آلِهِ وَصَحْبِهِ كُلِّمَا ذَكَرَهُ الذَّاكِرُونَ وَغَفَلَ  
عَنْ ذِكْرِهِ الْغَافِلُونَ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

---

[1] [Ahmed İbnü Hanbel, **Müsned**: 3/135,154,210,251], **Mu'cem**:1/120

[2] [Buhârî, Edeb:29, **Müslim**, İmân:73, **Tirmizî**, Kıyâme: 60, **Ahmed İbnü Hanbel**: 1/387, 2/288, 336, 373, 3/154, 4/31, 6/385 ], **Mu'cem**: 1/232

[3] Açık, güzel ve mahzun bir sesle Kur'ân okumayan veya onunla yetinmeyen.

[4] [Buhârî, Tevhîd: 44, **Ebû Dâvûd**, Vitir:20, **Dârimî**, Salât:171, Fedâilü'l-Kur'ân:34, **Ahmed**: 172,175,179], **Mu'cem**:5/16

- [51] [Tirmizî, İsti'zân:7], Mu'cem:3/62
- [61] [Ebû Dâvûd, Libâs:4, Ahmed, 2/50], Mu'cem:3/62
- [71] [Buhârî, Edeb:76, Müslim, Birr:107-108, Muvattâ, Husnû'l-Hulûk:12, Ahmed:2/236,268,508]], Mu'cem:3/79
- [81] [Buhârî, Edeb:102], Mu'cem:5/197
- [91] Dünyada işlediği sevâblar, Âhiret'te hakkını yediği kimselere verilip de sevâbsız kalan, hattâ hak sâhibinin günahını üstlenendir.
- [101] [Müslim, Birr: 60, Ahmed İbnü Hanbel, 302,334,372], Mu'cem:5/197
- [111] [Müslim, Ahmed İbnü Hanbel, Ebû Dâvûd, İbnü Mâce, Hâkim, Ebû Hureyre radiyellâhu anhu'dan], Et-Teysîr:2/330.
- [121] A'râf:179
- [131] Enfâl:2
- [141] [Ahmed (3/154), Ebû Ya'lâ (4187), Bezzâr (EL-Keşf:21), Ahmed'in isnâdı ceyyiddir/ iyidir. ], Münzirî, Et-Terğîb ve't-Terhîb (Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî):450-451, H:3762
- [151] Kelâbâzî, et-Tearruf:142-151 (Fenâ)
- [161] İbnü'l-Kayyim, Tehzîbu Medârici's-Sâlikîn (Sefer İlellâh, Sefer Billâh, Sefer Fîllâh) :2/1011
- [171] İmâm Rabbânî, Mektûbât:1/103, 97. mektûb,
- [181] Ahzâb:36
- [191] Kulun şahsî irâdesi sadece, Kitâb ve Sünnet'in serbest bıraktığı sâ hâlarda bulunabilir.
- [201] [Buhârî, Rikâk:38, İbnü Mâce, Fiten: 16], Mu'cem:7/330, [(Benzeri lafızla) Ahmed İbnü Hanbel:6/256], Mu'cem:1/443
- [211] Zâriyât:50
- [221] Sâffât:99
- [231] [Ahmed İbnü Hanbel: 3/430], Mu'cem:7/331, Benzer lafızlarla [Taberânî el-Kebîr ve el-Evsât], Kenzü'l-'Ummâl:1/42-43, H:98-99] ve [Hâkim-i Tirmizî, Ebû Nüaym, Hilye, Amr b. Cemûh radiyellâhu anhu'dan], Kenzü'l-'Ummâl:1/440
- [241] [Tirmizî, İbnü Mâce ve Hâkim, Atıyyetü's-Sa'dî radiyellâhu anhu'dan. Tirmizî Hasen ve Ğarîb'dir dedi], Et-Teysîr:2/503 (Yani harâmdan korunmak için fuzûlî helalleri terk etmedikçe...)
- [251] Münâvî, et-Teysîr:2/503
- [261] Bir şeyi Tammud ve Kasd etmek  
(Ya'ni her ne şekilde olursa olsun) yönelmek ve kasdetmek (Muğrib: emm maddesi)
- [271]. Bakara:257
- [281] Buhârî, Müslim, Tirmizî ve Nesâî, Ebû Hureyre radiyellâhu anhu'dan], el-Fethu'l Kebîr:1/26 H:36
- [291] Semîn el-Halebî, ed-Dürrü'l-Masûn:1/100
- [301] İsrâ:36
- [311] Yûsuf:53
- [321] Sırrî-i Girîdî, Ahsenü'l-Kasas:(2/327-341)'den kısaltarak.
- [331] Neml:40
- [341] [Ahmed İbnü Hanbel, Ebû Dâvûd, Tirmizî, İbnü Mâce, Sevbân radiyellâhu anhu'dan.], El-Fethu'l-Kebîr:1/307-308
- [351] Hâkim el-Müstedrek'inde Abdullah İbnü Abbas radiyallahu anhumâ'dan Sahîh bir isnâdla rivâyet etti ve İmâm Zehebî, Muhtasar'ında bu hükme i'tirâz etmedi:2/346
- [361] Beyhekî, Delâilü'n-Nübüvveh. İbn-i Hacer (rh) el-İsâbe'de(2/3) bu haberin isnâdının Hasen olduğunu söyledi. Haberi, ayrıca, Ebû Nüaym, Hatîb ve İbnü Merdûye de rivâyet ettiler. (En-Nibrâs:482)
- [371] "Hepsi" ve "bir kısmı" ma'nâlarından boş bırakılmışlık
- [381] Konevî, Hâşiye-i Beydâvî:1, İkinci kısım:72
- [391] Şihab, İnâyetü'l-Kâdî:1/407
- [401] İmâm Kevserî, En-Nüketü't-Tarîfe:87
- [411] [Hilyetü'l-Evliyâ: 1/210], Kândehevî, Hayâtü's-Sahâbe: 2/448-449
- [421][Ebû Nüaym, Fedâilü's-Sahâbe, Muntehabu'l-Kenz: 4/350], İbn-i Kesîr bunun isnâdı sahîhdir, dedi. Kândehevî, Hayâtü's-Sahâbe: 2/449
- [431][Taberânî, Mecma'u'z-Zevâid:9/154. Râvîleri sağlamdır.], Kândehevî, Hayâtü's-Sahâbe:2/454-455
- [441] Hâkim, el-Müstedrek:3/500'de rivâyet etti ve Buhârî ve Müslim şartına göre sahîhdir dedi. Zehebî de, O'nu tasdik etti.], Kândehevî, Hayâtü's-Sahâbe: 2/455-456
- [451] [İbn-i Ebî'd-Dünyâ, Enes radiyallâhu anhu'dan], Râmûz: 406
- [461] Neml: 39-41
- [471] Tahrîcî, 14. dipnotta geçti.

[48] İmâm Şa'rânî, **e'l-Yevâkît ve'l-Cevâhîr**:8

[49] Aynı yer.

[50] [Kerhî, **Usûl-i Kerhî**], **Usûl-i Pezdevî** Zeylinde: 368 (Pâkistân Baskısı)

[51] Nablûsî, el-Hadîka: l/301